

Handicapforståelse og tabu om handicap

Samtlige personer med handicap, som Tilioq har mødt og samarbejdet med siden 2017, ønsker at blive mødt med respekt og at blive behandlet på lige fod med alle andre. Om det er i forbindelse med borgerhenvendelser, møder eller kampagner for at nedbryde fordomme, så har de alle dette ønske til fælles.

I vores videokampagner "Alle Kan Bidrage" og "Mit Usynlige Handicap", fortæller deltagere med forskellige former for funktionsnedsættelser, at de ønsker at blive mødt med forståelse og accept fra befolkningen for at kunne deltage i samfundet. De vil have friheden til at kunne deltage som alle andre i økonomiske, kulturelle og sociale aktiviteter.

I Tilioq og Ilisimatusarfiks befolkningsundersøgelse "Holdninger til Handicap" fra 2020 kom det frem at knap en ud fem af de adspurgte selv mente, at de havde et handicap. Når der blev spurgt, "Har du selv et handicap", så svarede 18% af respondenterne "ja". Tallet ligger tæt op ad verdenssundhedsorganisationen WHO's estimat, der estimerer at 15% procent af verdensbefolkningen lever med et handicap.

Det er også værd at bemærke, at næsten halvdelen af de adspurgte i "Holdninger til Handicap" har et familiemedlem med et handicap. Det kan være en forælder, mor, far, søskende, barn, onkel eller ægtefælle. Og det kan siges, at vi næsten alle sammen har kendskab eller erfaringer med at omgås personer med handicap, når 79% af de adspurgte kender til en person med handicap.

Samfundsskabt handicap

FN's handicapkonvention beskriver handicapbegrebet, men har ikke en endelig definition på det. Alle medlemslande, herunder Grønland som har ratificeret handicapkonventionen i 2012, anerkender, at handicap er et begreb som er i udvikling, og at det omfatter personer, der har en langvarig fysisk, psykisk, intellektuel eller sensorisk funktionsnedsættelse, som i samspil med forskellige barrierer kan hindre dem i fuldt og effektivt at deltage i samfundslivet på lige fod med alle andre (Artikel 1 i handicapkonventionen). Dette er et relativt eller miljøbestemt handicapbegreb. Det vil sige, at det ikke er personen med funktionsnedsættelsen, som er det afgørende for, om man har et handicap. Det er derimod de samfundsskabte barrierer f.eks. miljøet og de omgivende personers holdninger og reaktioner, der er afgørende for, om et menneske oplever et handicap.

Det vil sige, at vi som enkelte mennesker har pligt til at gøre op med vores fordomme eller negative syn på mennesker med funktionsnedsættelser, fordi vi er med til at påvirke menneskers mulighed for at deltage i samfundet på lige fod med alle andre. Eller ved at overveje om det offentlige miljø, vi deltager i, er inkluderende og tilgængeligt, så flest mulige har adgang.

Tabuisering af handicap

Tilioq har på sine orienteringsrejser til Qaanaaq og Kommune Kujalleq mødt personer med handicap, der for første gang er stået frem og har fortalt om deres funktionsnedsættelse. En kvinde, som er blevet svagsynet fortalte om den skam, hun oplevede ved at miste synet. Skammen gjorde, at hun ikke kunne bede om hjælp eller fortælle sine nærmeste eller venner om det. I stedet isolerede hun sig i sit hjem. Og en mand fortalte om, at han aldrig har lært at skrive eller læse under sin skolegang, og han har altid holdt det hemmeligt, fordi han har skamfølelse over, at han måske er ordblind.

Der er på grønlandsk også en form for gradbøjning af et handicap. Der er udtryk som "innorluut" der betyder et "medfødt handicap" eller "innarluutillit" som betyder "de handicappede". Når innorluut anvendes er det for at understrege, at en person er født med et handicap, og her er der en underliggende forståelse om, at vedkommende skal have støtte og hjælp hele livet. Og om personer, som har fået et handicap senere i livet, bruges udtrykket "Innarluutillit", her skal det vurderes hvilken grad af hjælp og støtte personen har behov for.

Tilioq har også flere gange været vidne til, at det er svært for mennesker, der har fået et handicap på grund af en ulykke eller en sygdom, f.eks. en blodprop, at tale om det, fordi det kan være svært at acceptere den nye situation. Hvis de bliver spurgt ind til, hvad der er sket, så kan de svare indirekte ved at sige "taamaattunngorama" "jeg er blevet sådan en..." (handicappet), på denne måde undgår de emnet, og afslutter samtalen. Det kan også være, at en person med en erhvervet funktionsnedsættelse ikke selv mener, at de har fået et handicap, men at det er deres skæbne.

I holdninger til handicap har 61 procent af befolkningen svaret på, at de tror, at folk generelt har fordomme omkring personer med handicap, og kun 12 procent som tror, at der ikke findes fordomme. Og i selv samme undersøgelse kommer det frem, at befolkningen er mere forbeholdende over for personer med usynlige handicap end personer med et fysisk handicap.

Udenlandske undersøgelser indikerer, at personer med handicap internaliserer det negative syn, og at det i sidste ende påvirker dem negativt. For eksempel viser en undersøgelse fra Danmark, at personer med handicap har lavere niveau af selvtillid i forhold til at søge job, end personer uden handicap (Thuesen og Salado-Rasmussen, 2020). Og en undersøgelse fra Europarådet fra 2003 viser at særligt kvinder med handicap internaliserer lavere forventninger til sig selv på arbejdsmarkedet (Beluza, 2002).

Ingen lov mod diskrimination af personer med handicap

Grønlands Råd for Menneskerettigheder, Institut for Menneskerettigheder og Handicaptalsmandsinstitutionen Tilioq har i forskellige udgivelser og rapporter anbefalet Inatsisartut og Naalakkersuisut at indføre et diskriminationsforbud, der gør det ulovligt, at diskriminere personer på baggrund af et handicap.

I Danmark blev der i 2004 lovfæstet forbud mod diskrimination på grund af handicap inden for arbejdsmarkedet, dvs. blandt andet i ansættelses- og afskedigelsessituationer.

Det er for eksempel ikke ulovligt for en grønlandsk arbejdsgiver at afskedige en medarbejder efter 120 dages sygdomsfravær. Tilioq har i forbindelse med borgerhenvendelser hørt om en person med handicap, der er blevet fyret fra sit arbejde og smidt ud af en lejebolig, fordi vedkommende har fået en blodprop og været sygemeldt og indlagt i længere tid. Personen har derfor ikke været i stand til at tjene penge for at kunne betale for faste udgifter og mistet sin bolig.

Oplys dig selv om inklusion, tilgængelighed og fjern barrierer i samfundet

Der findes ikke en manual eller endegyldige løsninger for at fjerne barrierer, som er med til at skabe et handicap. Alle personer med handicap har hver deres behov og bud på, hvordan et samfund kan sikre dem adgang til fællesskabet, så de kan få en uddannelse, få et arbejde, eller have den frihed til at selv at bestemme, om de vil deltage i en kultur og fritidsaktivitet. Men Tilioq har anbefalinger til, hvordan borgere, politikere og kulturinstitutioner kan være med til at fremme inklusion og tilgængeligheden i samfundet.

- Du kan som borger oplyse dig selv ved at søge mere viden om rettigheder for personer med handicap, evt. besøge tilioq.gl og vidensbanken for at se videokampagner, læse udgivelser, som rapporter eller viden om.
- Arrangører af kultur- eller fritidsaktiviteter kan overveje, om deres tilbud er tilgængelige for flest mulige borgere. F.eks. kan der overvejes: er der en rampe til indgangen? Er dørene tunge at åbne, eller er der en automatisk døråbner? Er jeres oplysning om arrangementet forståeligt? Får I meddelelsen læst op i radioen? Har I stillet en tolk til rådighed? Også for tegnsprogsbrugere? Har børn med handicap plads til at deltage i sportsklubben?
- Arbejdsgivere kan opfordre alle kvalificerede personer uanset race, religion og tro, seksuel orientering, politiske holdninger, alder, HANDICAP, national eller etnisk oprindelse søge en ledig stilling, og aktivt arbejde for en inkluderende medarbejder politik.
- Inatsisartut og Naalakkersuisut indfører en lovgivning om forbud mod diskrimination på grund af handicap.

Videre læsning og referencer:

Beluza, M. 2003. Discrimination against Women with disabilities. Council of Europe Publishing.

Bonfil, I. S. og Olsen, L., 2013, Valg af Handicapbegreber gør stor forskel i (ed. Bonfil, Kirkbæk, Olsen og Tetler) Handicapforståelser: Mellem teori og praksis. København: Akademisk Forlag

De Forenede Nationer. (2008). Konvention om rettigheder for personer med handicap. Det Centrale Handicapråd. <https://tilioq.gl/wp-content/uploads/2019/11/Handicapkonventionen-.pdf>

Ilisimatusarfik og Tilioq 2020, Holdninger til Handicap, Tilioq. 8Daverkosen D., 2021. 4

<https://tilioq.gl/wp-content/uploads/2020/11/Tilioq-Holdninger-til-Handicap-NOV20-web.pdf>

Thuesen, F. of Salado-Rasmussen J. 2020. Kapitel 4: Selvtillid, Forskelsbehandling og fysisk rum i Thomas Bredgaard, Finn Amby, Helle Holt og Frederik Thuesen (red): Handicap og Beskæftigelse. Fra barrierer til broer. København K: Djøf Forlag.

World Health Organization, 2015, WHO Global Disability Action Plan 2014-2021, Better health for all people with disability. <https://www.who.int/publications/i/item/who-global-disability-action-plan-2014-2021>